Мамо-природо!
Хитра ти з біса!
Вказуєш серцю безмірні простори,
а життя замикаєш у клітку тісненьку,
в мікроскопійную клітку.
Уяву вабиш вічності фантомом,
а даєш нам на страву моменти,
самі короткі моменти.
В душах розпалюєш
дивні огні, і бажання, і тугу,
а потім працюєш щосили,
щоб погасити, здушити, притлумить
пориви, що ти сама ж розбудила.
Ллєш на них дійсності воду холодну,
куєш їх у матер'ялізму кайдани,
розчаруванням цупко обпалюєш крила...
Цинічно, мамо, і немилосердно
мечеш ти те, що найвище, найкраще,
чим величаться б могла віковічно,
як архітвором, —
свиням під ноги.

І невже ж ти не бачиш (здається,
міліонами своїх очей
могла б ти побачити дещо!),
скілько горя, зовсім непотрібного горя,
скільки муки, нічим невтишимої муки,
завдаєш ти цинізмом отим
найніжнішим, найліпшим, найкращим
поміж твоїх дітей?
І невже ж зрозуміть ти не можеш
(та сума мізку, що день в день, рік-річно
витворюєш, повинна би, здається,
порозуміти дещо!),
що пора би покинуть старії шаблони,
добрі для всяких амеб, протозоїв,
ехінодермів і міксоміцетів!
Що вивчена на них твоя
економія марнотратства
не згожа для людей, для душ людських,
як не згожий осел
до гри на фортеп'яні.

Подумай, мамо! Тут, на сій планеті,
скінчився вже
твій творчий Sturm und Drang$_1$;
той надмір сил, і соків, і тепла
вже вичерпавсь, і замкнена навіки
твоя тут творча карієра.

Що ти могла найвищого створити —
се чоловік. Із сих матеріалів,
які тут маєш під рукою,
хоч як не дмись,
нічого кращого створить не зможеш.
Тож час би, мамо, як старий той Ягве
(нащо вже пан був строгий і скептичний!),
сказать собі: «Спочину вже тепер!»
Признать: «Отсе я гарне сотворила!»
І заходиться сьому архітвору
створити рай такий, як слід:
не дерева, грушки, і ябка, й фіги,
а рай в його нутрі,
гармонію чуття і волі,
думок і діл, бажання і знання.

Ах, мамо, мамо!
Довгі століття,
тисячоліття ти водила нас за ніс,
манила у безмежнії пустині
фантомами безсмертя
і перспективами метафізичних
радощів раю.
Ти заставляла нас за ті фантоми
пролити море крові й сліз.
За них горіли стоси,
скрипіли колеса тортур,
розпечені кліщі живеє рвали м’ясо,
і міліони, міліони серць
безмежна шарпала розпука.
І що ж, вкінці доглупалися ми,
що ті фантоми є собі фантоми,
не варті мук, і крові, і страждання,

що се є наші власні твори.
Так кицька в дзеркалі
безодню бачить, поки
домацаєсь, що в нім нема нічого.

Тріумф! Тріумф!
За десять тисяч літ важкої праці
цивілізації доходимо вкінці
до тої точки, до якої кицька
доходить за п'ять хвиль.
І вздрівши, що за дзеркалом
нема нічого,
ми логікою кицьки розсудили,
що й загалом нема безодні,
нема нічого, лиш атом, момент
і рух молекулярний.
І ми були готові наплювати
на всі ті мрії, туги і бажання,
на всі ті безконечні перспективи,
що ти сама ж нам, мамо,
вложила в душу.
Були готові згірдно відіпхнути
і потоптать найвище і найкраще
з всього, що ти дала нам, мамо,
те, чим святе, високе і величне
життя людськеє.

Смієшся, мамо?
Ти добре знаєш, се не може бути,
се лиш хвилина боротьби, зневір'я,
яких ти бачила вже міліони.
Ти добре знаєш: ми твої є діти,
слабі, нікчемні і капризні діти,
і трошки рознервовані надміру,
та все ж твої і рідні, й найлюбіші,
і мусимо тебе любити, мамо!
І хоч цікавим оком піддивились
твої слабі й негарнії місця
і здерли маску святості з лиця,
розвіяли рожевий, поетичний
туман, що ти вкривалась ним так довго,
пізнали зблизька твій верстат,

пізнали, як господарюєш ти, —
то за старим туманом поетичним
ми тисячі таких красот відкрили,
таких чудес і чарів,
що серце й ум в них тонуть, як у морі.

І — що найвище — ми
самих себе вілкрили!
Відкрили власну душу,
заглянули в верстат своїх думок,
свого чуття, бажання і змагання,
і там твою пізнали руку, мамо,
твої закони.
В тих снах пустих,
в ілюзіях відвічних
побачили таку ж реальну дійсність,
такі ж великі явища, як в зорях,
у Ніагари реві,
у скелях Гімалаїв.
І тут, у власному нутрі,
ми віднайшли все те, що, бачилось,
утратили в зовнішньому околі:
гармонію, і вічність, і безмежність,
і всі рожеві блиски ідеалу.

Нехай життя — момент
і зложене з моментів,
ми вічність носимо в душі;
нехай життя — борба,
жорстокі, дикі лови,
а в сфері духа є лиш різнородність!
Різні тони, різні фарби,
різні сили і змагання,
мов тисячострунна арфа, —
та всім струнам стрій один.
Кождий тон і кождий відтінь —
се момент один, промінчик,
але в кождому моменті
сяє вічності брильянт.

зі збірки « Із днів журби »

1Пора бурхливих поривів ("Бурі й натиску") (нім.) — Ред.